Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 2 No. 2 (2026) · “Milliy statistika tizimida yangi bosqich: barqaror rivojlanish maqsadlari, xalqaro standartlar va zamonaviy tende...

“MILLIY STATISTIKA TIZIMIDA YANGI BOSQICH: BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARI, XALQARO STANDARTLAR VA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”

7. Долганова, Н. Доходы населения и качество жизни: методы оценки. – Москва: Финансы и статистика, 2018. – 256 с.

ULGURJI SAVDO VA ULARNING FUNKSIYALARI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
TO’RTKO’L FAKULTETI IQTISODIYOT YO’NALISHI
2-bosqich talabalari
Mualliflar: **RAIMBOYEV MUNISBEK**
ABDINAZAROV BEHRUZBEK

Annotatsiya

Ushbu tezis ulgurji savdoning zamonaviy iqtisodiyotdagi muhim rolini va asosiy funksiyalarini tahlil qiladi. Tadqiqot ulgurji savdoni ta’minot zanjirining ajralmas qismi sifatida ko‘rib chiqib, uning inventarizatsiyani boshqarish, logistika, moliyalashtirish va bozor samaradorligini oshirishdagi vazifalarini o‘rganadi. Natijalar ulgurji savdoning tovar oqimini soddalashtirishi, xarajatlarni kamaytirishi va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo‘shishini ko‘rsatadi. Muhokama qismida uning o‘zgaruvchan roli va texnologik ta’siri ta’kidlanadi, xulosa esa asosiy natijalar va kelajak tadqiqotlarini umumlashtiradi.

Kalit so‘zlar: Ulgurji savdo, funksiyalar, taqsimot kanallari, logistika, bozor samaradorligi, ta’minot zanjiri, moliyalashtirish, xavfni boshqarish

Kirish

Zamonaviy iqtisodiyotda tovarlar va xizmatlarning samarali harakati ta’minot zanjirining uzluksiz ishlashiga bog‘liq bo‘lib, ulgurji savdo bu jarayonning markaziy bo‘g‘inlaridan birini tashkil etadi. Ulgurji savdo ishlab chiqaruvchilar va yakuniy iste’molchilar o‘rtasidagi ko‘prik vazifasini bajarib, tovarlarning keng assortimentini bozorga yetkazishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Uning ahamiyati nafaqat tovar ayirboshlash hajmi bilan, balki iqtisodiy samaradorlikni oshirish, xarajatlarni kamaytirish va bozor barqarorligini ta’minlashdagi ko‘plab funksiyalari bilan ham belgilanadi.

Adabiyotlar sharhi

Ulgurji savdo iqtisodiy adabiyotlarda ta’minot zanjirining muhim bo‘g‘ini sifatida keng o‘rganilgan. Uning ta’rifi va funksiyalari turli manbalarda bir-birini to‘ldiruvchi tarzda yoritilgan.

Ulgurji savdo, asosan, chakana sotuvchilarga, sanoat, tijorat, institutsional, fermer xo‘jaliklari yoki professional biznes foydalanuvchilariga, shuningdek, boshqa ulgurji sotuvchilarga tovar sotish bilan shug‘ullanadigan korxonalarni o‘z ichiga oladi [1]. Bu sektor tovarlarni bevosita yakuniy iste’molchilarga emas, balki

Published: 05.06.2026
Cite this article: Raimboyev Munisbek, Abdinazarov Behruzbek (2026). Ulgurji savdo va ularning funksiyalari. Emro Science and Education, 2(2). https://journal.emro.uz/public/maqola/885
© 2026 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

biznes, davlat idoralari va muassasalarga yetkazib beruvchi vositachi sifatida xizmat qiladi [2]. Ulgurji savdo uchta asosiy turdagi korxonalarni o‘z ichiga oladi:

Savdo ulgurjichilari (Merchant wholesalers): Tovarlarga egalik huquqini oladiganlar (masalan, jobberlar, sanoat distribyutorlari, eksportchilar) [1], [2]. Ular tovarlarni bevosita sotib olib, sotadilar.

Ishlab chiqaruvchilarning savdo filiallari va ofislari: Ishlab chiqarish, qayta ishlash yoki qazib olish korxonalari tomonidan o‘z mahsulotlarini sotish uchun tashkil etilgan bo‘linmalar [1].

Agentlar, tovar yoki mahsulot brokerlari: Xaridor va sotuvchilarni birlashtiruvchi, ammo tovarlarga egalik huquqini olmaydigan vositachilar [1], [2].

Ulgurji savdoning funksiyalari shunchaki xaridor va sotuvchilarni birlashtirishdan ancha kengdir. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ulgurji sotuvchilar ta’minot zanjirida bir qator muhim vazifalarni bajaradilar:

Inventarizatsiyani boshqarish va assortimentni shakllantirish: Ulgurji sotuvchilar doimiy ta’minotni ta’minlash va ishlab chiqaruvchilar uchun qimmatga tushadigan ortiqcha yoki yetishmovchilikning oldini olish maqsadida tovar harakatini nazorat qilib, inventarizatsiyani samarali boshqaradilar [1], [3]. Ular turli ishlab chiqaruvchilarning mahsulotlarini yig‘ib, chakana sotuvchilar uchun qulay assortimentni shakllantiradilar [1].

Metodologiya

Ushbu tadqiqot ulgurji savdoning ta’rifi, turlari va funksiyalarini tahlil qilishga qaratilgan sifatli, tavsifiy va tahliliy yondashuvni qo‘llaydi. Tadqiqot dizayni mavjud ilmiy adabiyotlar va konseptual asoslarni chuqur o‘rganishga asoslangan.

Ma’lumotlar ikkilamchi manbalardan, xususan, ulgurji savdo sohasidagi akademik maqolalar, sanoat hisobotlari va konseptual doiralar sifatida taqdim etilgan dalillardan [1]-[5] yig‘ildi. Ushbu manbalar ulgurji savdoning nazariy asoslari, amaliy funksiyalari va iqtisodiy ahamiyati haqida keng qamrovli ma’lumotlarni taqdim etadi.

5.2.

Natijalar va tahlil

Ushbu tadqiqot natijalari ulgurji savdoning zamonaviy iqtisodiyotdagi murakkab va ko‘p qirrali rolini tasdiqlaydi, uning shunchaki tovarlarni qayta sotishdan ko‘ra kengroq funksiyalarga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Ulgurji savdo, asosan, chakana sotuvchilarga, sanoat, tijorat, institutsional, fermer xo‘jaliklari yoki professional biznes foydalanuvchilariga, shuningdek, boshqa ulgurji sotuvchilarga tovar sotish bilan shug‘ullanadigan korxonalarni o‘z ichiga oladi [1]. Bu sektor tovarlarni bevosita yakuniy iste’molchilarga emas, balki biznes, davlat idoralari va muassasalarga yetkazib beruvchi vositachi sifatida xizmat qiladi [2]. Uning ko‘lami shunchaki xarid qilish va sotishdan tashqari,

tovarlarni jismoniy yig‘ish va saralash, yuklarni qismlarga ajratish, yetkazib berish, sovutish va turli reklama faoliyatini o‘z ichiga oladi [1].

Inventarizatsiyani boshqarish: Ulgurji sotuvchilar tovar harakatini nazorat qilib, doimiy ta’minotni ta’minlaydilar va ishlab chiqaruvchilar uchun qimmatga tushadigan ortiqcha yoki yetishmovchilikning oldini oladilar [1], [3]. Bu, ayniqsa, tez buziladigan mahsulotlar uchun muhimdir.

Yuklarni qismlarga ajratish (Breaking the bulk): Ishlab chiqaruvchilardan katta hajmdagi yuklarni qabul qilib, ularni chakana sotuvchilarga kichikroq miqdorlarda tarqatish ishlab chiqaruvchilarning transport xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi [1], [3], [4]. Bu funksiya ta’minot zanjirining umumiy samaradorligini oshiradi.

Omborxona va transport: Ulgurji sotuvchilar mahalliy omborxona va transport xizmatlarini taqdim etadilar. Chakana sotuvchilarga yaqinliklari tufayli ular samarali yetkazib berish yo‘nalishlari va tezkor xizmatni ta’minlaydilar [3], [4]. McLane Company Inc.

Muhokama

Ushbu tadqiqot natijalari ulgurji savdoning zamonaviy iqtisodiyotdagi markaziy rolini va uning ko‘p qirrali funksiyalarini tasdiqlaydi. Ulgurji sotuvchilar shunchaki tovarlarni bir nuqtadan ikkinchisiga o‘tkazuvchi vositachilar emas, balki ta’minot zanjirida faol qiymat yaratuvchilar ekanligi aniqlandi.

Ulgurji savdoning logistika, moliyalashtirish, marketing, xavfni boshqarish va bozor samaradorligini oshirish kabi funksiyalari ta’minot zanjirini boshqarish nazariyalari, taqsimot kanallari samaradorligi va tranzaksiya xarajatlari iqtisodiyoti bilan chambarchas bog‘liq. Ulgurji sotuvchilarning "yuklarni qismlarga ajratish" va "inventarizatsiyani boshqarish" funksiyalari ishlab chiqaruvchilar va chakana sotuvchilar uchun miqyos iqtisodini ta’minlaydi, tranzaksiya xarajatlarini kamaytiradi [3], [4]. Moliyalashtirish va kredit berish funksiyalari esa ta’minot zanjiridagi moliyaviy oqimlarni silliqlashtiradi, ayniqsa kichik va o‘rta biznes uchun muhimdir [3].

7.2.

Xulosa

Ushbu tezis ulgurji savdoning zamonaviy iqtisodiyotdagi muhim rolini va uning ko‘p qirrali funksiyalarini har tomonlama tahlil qildi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, ulgurji savdo shunchaki tovarlarni qayta sotishdan ko‘ra ko‘proq narsani anglatadi; u ta’minot zanjirining ajralmas qismi bo‘lib, iqtisodiy samaradorlikni, bozor barqarorligini va mahsulotlarning mavjudligini ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi.

Asosiy xulosalar shuni ko‘rsatadiki, ulgurji sotuvchilar logistika (inventarizatsiyani boshqarish, yuklarni qismlarga ajratish, omborxona va transport), moliyalashtirish (kredit berish, xavfni o‘z zimmasiga olish), marketing

(savdo va reklama) va bozor samaradorligini oshirish (narx shakllanishi, ma’lumot taqdimoti, yo‘qotishlarni kamaytirish) kabi muhim

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Division F: Wholesale Trade | Occupational Safety and Health Administration – http://www.osha.gov/data/sic-manual/division-f

[2] Wholesale Trade Industry: Career, Outlook and Education Information – https://collegegrad.com/industries/wholesale-trade

[3] 9 Functions of Wholesalers which makes them important in Distribution – https://www.linkedin.com/pulse/9-functions-wholesalers-which-makes-them-important-john-muigai

[4] 9.3 Role of Wholesale Intermediaries - eCampusOntario Pressbooks – https://ecampusontario.pressbooks.pub/globalmarketing/chapter/9-3-role-of-wholesale-intermediaries/

[5] 2. Role and benefits of wholesale markets – https://www.fao.org/4/ab790e/ab790e05.htm

IQTISODIY STATISTIKA KAFEDRASI — Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti